

ARHETIPUL BĂRBATULUI PATETIC, ÎNTRE OBIECTIVARE ȘI OBIECTIFICARE (I)

RADU STĂNESE

Universitatea „Lucian Blaga” din Sibiu

radu.stănese@ulbsibiu.ro

Title: “The archetype of the pathetic man, between objectivation and objectification”

Abstract: The study follows the archetype - prototype - stereotype path in the evolution of the plastic model, in order to capture the organic connection between these notions specific to iconic language. The chronology is reversed to capture a contemporary stereotype of advertising images, as a result of an apparent form of expression of female emancipation: the erotic objectification of man. Far from being just „trendy”, the visual motif has a whole history that deserves to be pointed out as the different approaches always reflect the spirit of that era.

Keywords: archetype; pathetic man; objectivation; objectification

Introducere

Problematica discriminării de gen și cea a sexismului rămân corecte politic atâta timp cât se referă la persecutarea femeilor. O întreagă literatură de specialitate cercetează cauzele și efectele fenomenului prin numeroasele cazuri de opresiune și prejudecată socială ce defavorizează sexul feminin. Deși nu se nega discriminarea de gen masculin, acest subiect se dovedește a fi periferic sau inexistent în majoritatea studiilor, ceea ce poate duce la o tratare deficitară și o explicare denaturată a raporturilor dintre sexe, cel puțin din perspectivă antropologică. Fără a urmări o finalitate recuperatorie, demersul de față se dorește a fi o abordare aplicată a modului în care apare și se dezvoltă un stereotip de gen, dincolo de relativitatea echității sexuale.

Ipoteza de lucru constă în existența unui traseu soligistic *arhetip* – *prototip* – *stereotip*, ce poate fi demonstrat prin studierea sincronică și diacronică a unui anumit *pattern* iconic. Modelul plastic ales poate fi privit ca o „probă materială” a discriminării de gen masculin, însă o atare perspectivă ar excede tematica propusă. Având în vedere silogismul aprioric formulat, nu se dorește o abordare etică a subiectului, ci mai degrabă una estetică. În acest sens, numărul cazurilor iconice relevante este fundamental pentru demonstrația propriu-zisă, motiv pentru care argumentul cantitativ va fi susținut, în mare măsură, de o amplă sursologie online menționată în notele de subsol. Cronologia inversă aplicată cercetării

celor trei categorii este justificată de prezența pregnantă a unor stereotipuri vizuale contemporane cu posibile valențe arhetipale. Astfel, premisele deductive vor fi identificate în trendurile imageriei actuale, iar concluzia va fi posibilă în urma eventualelor confirmări oferite de mai mult sau mai puțin îndepărtata istorie a artelor plastice, fără pretenția de-a ieși din aria probabilistică a unei ipoteze.

1. Stereotipul

În campania publicitară a colecției de toamnă-iarnă 2007/08, celebra casă de modă milaneză Dolce & Gabbana a mizat pe efectul vizual al unui ultrafeminism futurist, șocant și provocator, ce poate fi redus la un singur cuvânt: *dominatrix*¹. Modelele Coco Rocha, Vlada Roslyakova, Kasia Struss, Georgia Frost și Hye Park au pozat în atitudini ofensive, pe alocuri chiar violente, cu scopul vădit de a răsturna prejudecata sexistă a femeii-victimă. Bărbații din aceste fotografii apar ca obiecte ale capriciilor feminine, ori ca accesorii vivante ale colecției vestimentare de lux. Deși nudurile masculine sunt ferm definite muscular, nu reușesc să se impună ca subiecte propriu-zise ale imaginii. Dimpotrivă, tocmai atuul lor anatomic îi transformă în simple elemente decorative. Lipsiți de haine și de șansa de-a riposta, bărbații par amenințați și hărțuiți fizic într-o sclavie erotică aparent desăvârșită. Se dorește a fi o lume complet dominată de femei, rece și crudă, utopică și distopică depotrivă.²

Dolce & Gabbana nu experimentează pentru prima oară acest univers al fantasmelor sexuale. Controversata colecție toamnă-iarnă din anul precedent fusese concepută în aceeași cheie a nonverbalului dialog îmbrăcat-dezbrăcat, însă cadrele recurg la un acroșaj istoric prin linia estetică "Hot Baroque". În viziunea creatorilor, imaginile respective surprind farmecul sofisticat al splendorilor regale, alura uimitoare a sărbătorilor imperiale și ecoul stilului romantic ce însoțea paradele lui Napoleon, iar colecția vestimentară face trimitere la faimoasele neveste ale împăratului, precum și la binecunoscuții săi amanți. Dar fotografiile lui Steven Meisel au fost atacate de Autoritatea Standardelor în Publicitate (Advertising Standards Authority - ASA)³, care le-a considerat excesiv de violente.⁴ La agresivitatea uneori sângeroasă a cadrelor se adaugă mesajul erotic ostentativ. În argoul erotic, relațiile dintre supermodelele feminine și accesoriiile masculine sunt exprimate prin acronime precum BD/SM⁵ sau CFNM⁶.

¹ O femeie care deține putere sau control asupra partenerului într-o relație sexuală." Conform <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/dominatrix> . ("A woman who has power or control over her partner in a sexual relationship."), accesat la data de 21.03.2020.

² https://www.reed.edu/anthro/adprojects/2011/greaves_mercado/PassivityAndViolence.html (Top left, right and bottom center: Fall/Winter 2007/2008), accesat la data de 21.03.2020

³ Organizație britanică independentă menită să reglementeze publicitatea mediatizată prin aplicarea codurilor elaborate de Comitetele de Practică Publicitară (Committees of Advertising Practice - CAP). <https://www.asa.org.uk/>, accesat la data de 21.03.2020.

⁴ <https://revolutioninfiction.wordpress.com/2011/02/25/dolce-gabbana%E2%80%99s-%E2%80%99Hot-baroque%E2%80%99D-line-recreating-napoleonic-attitudes-for-today-by-chris-white/>, accesat la data de 21.03.2020.

⁵ Robie Dominație/Sadomasochism (Bondage Domination/ Sadomasochism)

⁶ Femeie îmbrăcată, bărbat dezbrăcat (Clothed Female, Naked Male)

Din perspectiva discriminării sexuale, cele două concepte vizuale Dolce & Gabbana tratează imaginea bărbatului ca un element anex, minor nu doar în ficțiunea compoziției plastice, ci și în realitatea profesională, ignorând total identitatea modelelor masculine ce au participat la aceste ședințe fotografice. Un asemenea proces prin care anumite persoane sunt tratate ca obiecte, și nu ca oameni, se numește *obiectificare*.⁷ Campaniile Dolce & Gabbana au arătat că emanciparea feminină contemporană este capabilă să răspundă provocărilor sexiste cu atare stereotipuri de gen, deși unii psihologi opinează că inversarea rolurilor oferă „posibilitatea paradoxală de-a exista submisiv în interiorul dominației - și dominație în interiorul submisivității.”⁸

La o analiză mai atentă a lumii *fashion & advertising*, se constată că stereotipul dominatrix din categoria CFNM nu se manifestă câtuși de puțin izolat. El este din ce în ce mai prezent în ultimele două decenii.

Richard Avedon a fost unul dintre cei mai importanți fotografi ai Americii, iar creația sa în domeniul modei este cu totul ieșită din tipare. Brandul Versace a constituit un real stimulent pentru nonconformismul artistului, astfel încât în numărul din august 1993 al revistei *Elle* a apărut un pictorial promoțional exploziv. Celebra Stephanie Seymour etalează aici fanteziile lui Gianni Versace, lăsându-se purtată de Marcus Schenkenberg, unul dintre cele mai bine cotate modele masculine ale anilor '90. Dotat cu aptitudini de actor, scriitor și cântăreț, importantul suedez a renunțat complet la haine și la toate aceste calități ale personalității sale pentru a fi doar o marionetă erotică la dispoziția Stephaniei.⁹

Promovarea colecției din toamna anului următor s-a dovedit a fi prolifică atât pentru Avedon, cât și pentru grupul de supermodele implicat în proiect: Nadja Auermann, Cindy Crawford, Claudia Schiffer, Stephanie Seymour, Christy Turlington și Bridget Hall. În fotografia emblematică a campaniei, toate aceste zeițe ale catwalk-ului se răsfață așezate pe „mobilierul” structurat din corpurile despuiate a cinci bărbați anonimi.¹⁰ În aceeași perioadă a anului 1994, Claudia Schiffer și Cindy Crawford aveau să beneficieze individual de „accesorii” masculine la fel de bine clădite și la fel de nude, pentru aceeași marcă extravagantă.^{11 12}

⁷ Mihaela Boza, *Cap. Obiectificarea sexuală, Vol. Relații intime. Atracție interpersonală și conviețuire în cuplu*, coordonat de Ștefan Boncu, Maria Nicoleta Turliuc, Editura Polirom, Iași, 2016, p. 287.

⁸ Afirmția aparține psihologului dr. Leon F. Seltzer, în cadrul articolului *Dominant or Submissive? Paradox of Power in Sexual Relations*

<https://www.psychologytoday.com/us/blog/evolution-the-self/201206/dominant-or-submissive-paradox-power-in-sexual-relations>, accesat la data de 21.03.2020.

⁹ <https://juan314.wordpress.com/2013/06/10/stephanie-seymour-and-marcus-schenkenberg-by-richard-avedon-1993/>, accesat la data de 21.03.2020.

¹⁰ <http://lexeecouture.tumblr.com/post/77060155490/realmoftenses-richard-avedon-versace>, accesat la data de 21.03.2020.

¹¹ <https://violetpurple.com/2011/04/05/the-best-of-versace-by-richard-avedon/>, accesat la data de 21.03.2020.

¹² <http://www.dazeddigital.com/artsandculture/gallery/20149/15/gianni-versace-s-best-ads>, accesat la data de 21.03.2020.

îmbrăcat în creațiile designerului italian.^{13 14 15 16}

colanti roșii, cu mănuși și ghetă negre, specifice tinutei dominatrix.¹⁸

fotografii alb-negru, dedicată momentului de gratie a unirii spiritului cu trupul.¹⁹

suitei de imagini.²¹

negrul întruchipat de „stăpâna” de culoare.²²

¹⁴ <http://www.getty.edu/art/collection/objects/253118/herb-ritts-christy-turlington-valentino-5-miami-american-1995/>, accesat la data de 21.03.2020.

¹⁶ <http://www.shahidcompany.com/portfolio/#/valentino/>, accesat la data de 21.03.2020.

¹⁸ <http://www.womenagainstmten.com/advertising/advertising-standards-hypocrisy.html>, accesat la data de 21.03.2020.

²⁰<http://www.fashionising.com/pictures/p--Numero-104-June-2009-Pool-Service-Miss-Rayder-3154-45806.html>, accesat la data de 21.03.2020.

²² <https://www.fashiongonerogue.com/naomi-campbell-interview-october-2010-mert-marcus/>, accesat la data de 21.03.2020.

Aceiași fotografi realizau, în august 2005, imaginile campaniei Diesel din Franța, la cererea agenției de publicitate BETC Euro Rscg Paris.²³ Și în acest caz, corpul masculin nu constituie decât un suport de reclamă pentru ofensiva persoanelor feminine.²⁴

Publicația internațională de modă și cultură *Kurv Magazine* a oferit compatriotei noastre Andreea Stancu, în februarie 2011, zece pagini de expunere și desfășurare fashion, cu o echipă excepțională: editor/stilist - Gioele Panedda, makeup artist - Rosario Bellmonte, fotograf - Giovanni Squatriti. Creațiile și accesoriile vestimentare realizate de Albino, Versace, Brioni, Prada, Jimmy Choo, Chanel, Missoni și Bijoux de Paris, a căror rafinament subliniază discret gracilitatea Andreei, se află într-o opoziție provocatoare cu trei bărbați obiectificați prin goliciunea lor decorativă: Alexander Kjellevik, Alfred Kovac și Jordan Coulter.²⁵

În martie 2011, topmodelul polonez Anja Rubik a pozat pentru ediția hispanică a revistei *Vogue* alături de modelele masculine autohtone Jon Kortajarena, Andrés Velencoso Segura și Oriol Elcacho. Complet dezbrăcați, cei trei evidențiază ținutele femeii de succes prin antiteza CFNM fotografiată de Alexi Lubomirski.²⁶

Stilistul Edward Enninful și fotograful Steven Meisel au conceput în același an o serie de reclame false, cu mesaje extravagante, dar care puteau fi considerate amesajul profund utentice. „Tantrum Intimates” este un asemenea exemplu, și a fost publicat în revista *W*. Topmodelul britanic Karen Elson poartă provocatoarea lenjerie ce face subiectul așa-zisei promovări, iar în jurul ei se află cinci nuduri masculine supuse, cu fesele înroșite de năbădăioasa „patroană”.²⁷

Strategia publicitară a colecției Loewe din sezonul toamnă-iarnă 2011/12 a mizat pe efectul dat de pielea goală, atunci când Dylan Garner a fost imobilizat nud cu mai multe curele. Ca dovadă, revista *Ponystep* a promovat aceste produse prin obiectivul lui Xevi Muntane, sub titlul „Leather Top”. Fost manechin la *Victoria's Secret*, Noemie Lenoir este suprema „proprietară”, înnobilită atât de în hainele din piele luxoasă, cât și de goliciunea supusului.²⁸

Revista hollywoodiană *Flaunt* a dedicat editorialul numărului din noiembrie 2012 actriței texane Leighton Meester, după un scenariu scris de Elizabeth Valleau și fotografiat de Yu Tsai. Imaginile color se disting net de cele alb-negru prin mesajul CFNM. Ravisanta vedetă este încadrată de doi voinici necunoscuți, îmbrăcați doar în pantofii promovați.²⁹

²³ <https://www.coloribus.com/adsarchive/prints/diesel-mans-bag-7537305/>, accesat la data de 21.03.2020.

²⁴ https://www.adsoftheworld.com/media/print/diesel_scorpion, accesat la data de 21.03.2020.

²⁵ <https://models.com/work/kurv-magazine-im-a-fool-to-want-you-by-giovanni-squatriti/77429>, accesat la data de 21.03.2020.

²⁶ <http://imageamplified.com/vogue-spain-anja-rubik-andres-velencoso-segura-jon-kortajarena-oriol-elcacho-by-alexi-lubomirski-belen-antolin-march-20/>, accesat la data de 21.03.2020.

²⁷ <https://vikisecrets.com/news/spanked-male-models-for-w-magazine>, accesat la data de 21.03.2020.

²⁸ <https://www.anneofcarversville.com/style-photos/2011/10/22/noemie-lenoir-dylan-garner-xevi-muntane-ponystep-fw-1112-lea.html>, accesat la data de 21.03.2020

²⁹ <https://www.opusreps.com/set-designer/10-Alex-Bain/45-Editorial/667-Leighton-Meester---Flaunt#img5011>, accesat la data de 21.03.2020

„Moda pe piele” (“Moda en la piel”) se numește editorialul fotografic din săptămânalul spaniol *El Pais*, în care modelul feminin al agenției SS&M, Vanesa Lorenzo, dispune de modelul masculin al agenției Elite, Stephen James, acoperit doar de tatuaje. În acest număr din aprilie 2013, obiectivul lui Nico și stilismul lui Juan Cebrián au încercat să ofere privitorului „corpurile Olimpului”, într-o manieră contemporană, desigur.³⁰

Fotograful Philippe Vogelenzang și stilistul Miguel Arnau au încercat să redea atmosfera iconică a perioadei Versace – Richard Avedon în pictorialul de modă intitulat “Let’s Get Physical”. Materialul avea să fie difuzat în septembrie 2016 de revista *Ladies*. Pentru ca reușita acestei ședințe fotografice să fie asigurată, Pietro Boselli și-a expus nuditatea sculpturală, desăvârșind astfel eleganța veșmintelor purtate de Ymre Stiekema. Fostul lector de matematică de la *University College London* a renunțat la atuurile proprii personalități intelectuale și a pus la picioarele Ymrei toate calitățile sale fizice.³¹

În toamna anului 2017, brandul olandez Suitsupply, producător de costume bărbătești cu o tradiție de 17 ani, s-a extins prin Suistudio woman, brand dedicat costumelor pentru femei. Cu ocazia deschiderii magazinului Suistudio din New York, a fost lansată campania *#nodressingmen* în mediul rețelelor sociale, unde a devenit virală prin iscarea unor discuții controversate. Motivul: inversarea discriminării de gen feminin. Celebrul model Rianne ten Haken apare într-un elegant costum masculin, în timp ce mângâie un bărbat gol și inert ca o păpușă erotică. Partenera ei de culoare are o ținută asemănătoare și pantofi cu toc cui, pentru a calca autoritar pe organele genitale ale unui nud masculin ce îi stă întins la picioare.³² Campania a fost pe cât de scandaloașă pe atât de eficientă, iar Fokke de Jong, CEO și fondator al Suistudio, este de părere că etichetarea brandului său „ca o inversare a genurilor este o consecință a unei atitudini exagerate față de imperfecțiunile puse pe seama sexelor de prea mult timp. Ea este puternică, încrezătoare și mândră de sine. Totodată, are un bărbat gol în apartamentul ei.”³³

Exemplele pot continua, însă stereotipul de gen este deja evident: toate cazurile prezentate anterior dovedesc obiectificarea bărbatului. Starea despuiață a acestuia exprimă inferioritatea individului, întrucât identitatea sa este redusă la cea a unui accesoriu sexual. La fel de evidentă devine miza vizuală a reclamelor: inversarea prejudecății sexiste. Impactul emoțional al imaginilor rezultă din mesajul profund feminist, conform căruia atuul fizic masculin este instinctual (natural) și, ca atare, el trebuie dominat mental (cultural). Astfel, antiteza îmbrăcat-dezbrăcat dă expresie plastică emancipării feminine printr-o conjunctură erotică aparent inofensivă, dar care sugerează tocmai victoria sexului „slab” asupra celui „tare”.

³⁰ <http://imageamplified.com/el-pais-semanal-stephen-james-vanessa-lorenzo-in-moda-en-la-piel-by-nico-juan-cebrian-wwwimageamplifiedcom-image-ampli/>, accesat la data de 21.03.2020.

³¹ <https://www.thefashionisto.com/pietro-boselli-naked-2016-editorial-ladies-magazine/>, accesat la data de 21.03.2020.

³² <http://ea.md/barbati-voi-alaturi-de-femei-in-costume-masculine-o-campanie-a-trezit-mari-nedumeri/>, accesat la data de 21.03.2020.

³³ <https://www.dailymail.co.uk/femail/article-4974004/Women-s-suit-company-leaves-men-NAKED-ads.html>, accesat la data de 21.03.2020.

Cum se ajunge la o asemenea percepție a mesajului? Prin povestea latentă ce stă în spatele tuturor acestor reclame.

Retorica vizuală rezultă din relația empatică generată de imaginile promoționale cu publicul vizat. Voluntar sau involuntar, mediul social operează cu scenarii și simboluri adesea preexistente, ce se manifestă pregnant în spațiul cultural respectiv. Persuasiunea discursului publicitar urmărește, printre altele, activarea patternului epic favorabil mesajului comercial, prin trimiteri directe sau indirecte la repere mitologice specifice spațiului cultural. În consecință, arhetipurile au devenit subiectul unor cercetări aprofundate, cu scopul înțelegerii proceselor prin care mesajul perceput la nivel individual are posibilitatea extinderii în planul mentalului colectiv, precum și modul în care această informație poate trece din memoria de scurtă durată în cea de lungă durată.

Un asemenea studiu a fost efectuat de dr. Francisco García, profesor la Universidad Complutense din Madrid, dr. Miguel Baños González, profesor la Universidad Rey Juan Carlos, și dr. Paloma Fernández, profesor la University Francisco de Vitoria din Madrid, sub titlul *Structuri și conținut arhetipal în comunicarea publicitară (Estructuras y contenidos arquetípicos en la comunicación publicitaria)*.³⁴ Investigația lor analizează mesajele publicitare din industria parfumului, ce încorporează în limbaj vizual elemente retorice și simbolice din mitologia antică. Într-un asemenea context, arhetipurile acționează ca structuri native ale individului, dar care, totodată, preiau substratul cosmogoniilor construite de-a lungul istoriei de diferite societăți, chiar dacă acestea au suferit transformări, reușind să păstreze esența lor originală.³⁵ Explorarea relației dintre publicitate și mitologie se află într-o fază incipientă; s-a considerat că publicitatea creează mituri moderne, însă abordarea celor trei cercetători s-a îndreptat într-o direcție opusă, arătând că publicitatea se inspiră din idei clasice și moderne deopotrivă, cu povești care se înnoiesc și se activează permanent, aidoma arhetipurilor.³⁶ De remarcat este faptul că, în urma identificării diferitelor zeități antice ca întruchipări arhetipale ale retoricii publicitare contemporane, rezultatele studiului duc la concluzia conform căreia „bărbatul sentimental și femeia autonomă sunt arhetipuri rare”.³⁷

Aceste arhetipuri rare fac subiectul studiului de față: prezența feminină independentă, dominantă, alături de cea masculină vulnerabilă și dominată, creează împreună o relație atipică, vizibilă nu doar în nonconformista publicitate contemporană, ci și de-a lungul istoriei artelor plastice.

³⁴ F. García, M. Baños, P. Fernández, *Art. Structures and Archetypal Content in Advertising Communication*, *Rev. Scientific Journal of Media Literacy*, Vol. XIX, 2011, pp.187-194.

https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=6&ved=2ahUKEwivr5L8uLXeAhUHZKQKHwZzBxEQFjAFegQIBhAC&url=https%3A%2F%2Fwww.revistacomunicar.com%2Fverpdf.php%3Fnumero%3D37%26articulo%3D37-2011-22%26idioma%3Den&usg=AOvVaw0pHHmVRPngAU_twKoSTAVm

³⁵ *Ibidem*, p.188.

³⁶ *Ibidem*, p.194.

³⁷ *Ibidem*, p.193.

2. Prototipul

Pentru a demonstra natura arhetipal iterativă a raportului de putere inversat, se va continua argumentarea cantitativă a ipotezei, de data aceasta din perspectivă diacronică, prin lucrări plastice reprezentative pentru diferite perioade și curente artistice. Se vor considera prototipuri acele creații care s-au impus ca modele pentru alți autori, de-a lungul timpului, ori ca *exemplare ilustrative*.³⁸

Unul dintre cei mai importanți sculptori ai Angliei victoriene, Thomas Woolner, a fost inspirat de personajele *Iliadei* lui Homer, în special de eroul Ahile și de zeița Pallas Atena. „Ahile strigând din tranșee” este un motiv reluat atât în lucrări de sine stătătoare, în 1868, cât și ca parte a unui triptic plasat pe pedestalul bustului memorial Gladstone, ce a fost dezvelit în 1866, la Universitatea Oxford. Basorelieful îl înfățișează pe Ahile nud, într-o atitudine frontală explicită, iar Pallas, într-un plan secund, îl protejează, purtând coiful și veșmintele ample specifice.³⁹ Miza plastică este centrată pe contrastul evident între războinicul grec, care în mod inexplicabil nu poartă nicio armă și nicio un accesoriu vestimentar, și zeița înțelepciunii, a cărei prezență îmbracă metaforic bărbatul muritor cu puteri divine.

În același secol 19, sculptorul neoclasic italian Giovanni Maria Benzoni a realizat un basorelief în care Ahile îl confruntă pe Hector, iar, între ei, aceeași Atena îl protejează pe eroul grec. Bărbații despuiți sunt față în față, într-o atitudine ofensivă, aflată sub controlul înzestrării fiice a lui Zeus.⁴⁰

Lupta celor doi a traversat întreaga istorie a artelor plastice. Una dintre numeroasele reprezentări antice ale memorabilului conflict provine din regiunea Attica și a fost realizată pe o amforă din anul 550 îHr, unde este redă scena în care nudurile înarmate se atacă reciproc.⁴¹ În partea superioară a unui alt vas ceramic attic, din perioada 490-460 îHr, eroii sunt redați în momentul în care Hector este grav rănit, iar Ahile se pregătește să îi aplice lovitura decisivă. Sunt patronați de Atena și Apollo, zeițăți învăluite în drapaje largi, aflate astfel în opoziție cu nudurile muritoare, ce poartă doar coif, scut și arme. Pe verso, în aceleași ținute contrastante, Ahile se luptă cu Memnon, încadrați similar de mamele lor, Thetis și Eos.⁴² Devine evident faptul că războinicii nu apar întâmplător goi, întrucât prin această formă de exprimare plastică sunt evidențiate trăsăturile de caracter ale luptătorilor.⁴³ Victoria lui Ahile, pe de-o parte, și înfrângerea lui Hector și a lui Memnon, pe de altă parte, ating apogeul emfazei prin juxtapunere. Este știut că, la grecii

³⁸ Dicționarul explicativ al limbii române (ediția a II-a revăzută și adăugită), Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan”, Ed. Univers Enciclopedic Gold, 2009, definește *prototipul* ca *exemplar ilustrativ, model (desăvârșit), tip*.

³⁹ <http://www.all-art.org/history392-6.html>, accesat la data de 21.03.2020.

⁴⁰ <https://www.metmuseum.org/art/collection/search/209060>, accesat la data de 21.03.2020.

⁴¹ https://www.researchgate.net/figure/e-Achilles-and-Hector-fighting-over-the-body-of-Troilus-with-a-rounded-altar-in-front-of_fig5_5628507, accesat la data de 21.03.2020.

⁴² https://www.britishmuseum.org/research/collection_online/collection_object_details/collection_image_gallery.aspx?assetId=94089001&objectId=461901&partId=1, accesat la data de 21.03.2020.

⁴³ Nikolaus Himmelmann, *Ideale Nacktheit in der griechischen Kunst*, Walter DeGruyter, Berlin, New York, 1990, p.1.

antici, funcția nudului plastic este una patetică.⁴⁴ În cazul de față, ea diferențiază emoțional combatanții prin neverosimila dar semnificativa lor despuiere: victoria lui Ahile este cu atât mai merituosă, iar sfârșitul lui Hector, cu atât mai tragic.

Prin urmare, acesta se dovedește a fi prototipul vizual al celor doi eroi, reluat peste secole pentru a îndeplini aceeași funcție patetică. Basoreliefurile lui Thomas Woolner și Giovanni Maria Benzoni, dedicate culminantului moment epic, confirmă întocmai funcționalitatea patternului stilistic. Spre deosebire de reclamele contemporane, miza CFNM nu mai este aici dominarea concupiscentă, ci, dimpotrivă, conotațiile trimit la măreția și grația olimpică, dată fiind natura divină a prezenței feminine înveșmântate - nemuritoare Pallas Atena.

În plus, eposul homeric continuă cu episodul în care triumfătorul Ahile târăște neînsuflețitul trup al lui Hector prin fața porților Troiei. Scena iconică are un traseu similar în istoria artelor plastice. Doi importanți gravori italieni ai secolelor 16 și 17 au abordat tema reluată apoi de o serie întreagă de graficieni și pictori⁴⁵: Giulio Bonasone și Pietro Testa. Aceleași trei personaje centrale - Ahile, Hector și Pallas, aceeași cheie patetică a nudului,⁴⁶ singura deosebire fiind că Testa a preferat un cadru dinamic și mai apropiat, pentru ca ambii bărbați să fie exhibați în toate detaliile anatomice presupuse de viziunea barocă. Lectura vertical-orizontală a corpurilor aduce în primplan condiția paradoxală a gloriei războinicului muritor, anume aceea de-a fi dobândită prin uciderea seamăului inamic.⁴⁷

Pe un vas din Attica, realizat în perioada 520–510 îHr⁴⁸, și pe o ceramică din Eretria, datată cca 490 îHr⁴⁹, este redat același cadru. Nudul inert, orizontal al tânguitului Hector se opune, prin postură, corpului triumfal înveșmântat și vertical al grecului. Același patetism îmbrăcat-dezbrăcat, de data aceasta determinat de gloria unuia dintre eroi și de sfârșitul tragic al celuilalt, la care se adaugă asistența feminină precum Hecabe și înaripata zeiță Iris, desigur riguros înveșmântate. De remarcat, în ambele reprezentări, este prezența înaripată a spiritului lui Patrocle, ce va duce la o ambiguitate plastică a identității celeste Atena - Iris - Patrocle.

O hidrie, pictată în anul 510 îHr, prezintă momentul în care Ahile leagă de car nudul răpus al lui Hector, pentru a-l dezonora prin mutilare și a-l răzbuna astfel pe Patrocle. Personajul feminin îngrozit, care asistă la această scenă este, probabil, Andromaca, soția eroului ucis.⁵⁰

⁴⁴ Jeffrey M. Hurwit, *Art. The Problem with Dexileos: Heroic and Other Nudities in Greek Art*, *Rev. American Journal of Archaeology*, vol.111, January 2007, pp.35-60.

⁴⁵ Un exemplu este Felice Giani. În 1804, el a pictat scena în care victoriosul Ahile târăște cadavrul gol al lui Hector în văzul troienilor, lucrarea fiind plasată în palatul Milzetti din Faenza. <https://www.agefotostock.com/age/en/Stock-Images/Rights-Managed/DAE-97017489>, accesat la data de 21.03.2020.

⁴⁶ <https://www.metmuseum.org/art/collection/search/363062>, accesat la data de 21.03.2020.

⁴⁷ <https://www.dia.org/art/collection/object/achilles-dragging-body-hector-around-walls-troy-63330>, accesat la data de 21.03.2020.

⁴⁸ <http://www.theoi.com/Gallery/P21.3.html>, accesat la data de 21.03.2020.

⁴⁹ <http://ancientrome.ru/art/artworken/img.htm?id=1764>, accesat la data de 21.03.2020.

⁵⁰ <https://www.hermitagemuseum.org/wps/portal/hermitage/digital-collection/25.+Archaeological+Artifacts/28586/?lng=en>, accesat la data de 21.03.2020.

Motivul se întâlnește frecvent și în imageria romană a primelor trei secole dHr, cu deosebirea că, în cazul momentului iliadic analizat, se constată o contopire a personajelor celeste precum Atena, Iris, ori spiritul înaripat al lui Patrocle. Biserica de pelerinaj din localitatea austriacă Maria Saal găzduiește o lespede funerară din orașul roman Virunum II, pe care apar: Ahile, Hector tras de car, spiritul lui Patrocle și, deasupra tuturor, fuziunea ambiguă Atena/Iris - Eros/Thanatos purtând în mâna stângă coroana de lauri. Toate personajele sunt nude, ceea ce denotă un patetism comun, dar cu funcții semantice diferite: învingătorul, învinsul, spiritul răposatului și mesagerul divin.⁵¹ Prin urmare, se constată aici trei dimensiuni distincte ale nudului patetic:

1. Ahile - teluric vertical (învingător);
2. Hector - teluric orizontal (învin);
3. Atena/ Iris - Eros/Thanatos - spiritul lui Patrocle - celest (divin).

Cele trei planuri au cunoscut o amploare deosebită în arta funerară romană. Sarcophagele din această perioadă au devenit pretextul unor desfășurări epice ample, cu un limbaj plastic complex și deosebit de elaborat. Subiectele mitologice erau alese pentru evocarea a trei teme predilecte: eroism, erotism și *virtus*, iar emfaza intrigii se obținea prin formula personajelor contrastante - femeia șezând îmbrăcată și bărbatul stând nud.⁵² Privitor la episodul homeric al celor doi eroi, sarcophagele romane evocă virtutea defunctului preponderent prin laitmotivul cadavrului despuat al lui Hector,^{53 54 55 56} în detrimentul retoricii la fel de nude a triumfătorului Ahile.⁵⁷

Desigur, Ahile și Hector nu sunt singurele personaje tutelate de Pallas. Mulți alți viteji mitici au beneficiat de autoritatea Atenei; zei sau muritori, aceștia apăreau patetic de goi în fața zeiței înveșmântate, întrucât eventuala hlamidă purtată pe antebraț nu le acoperea niciodată sexul.

Un asemenea exemplu este cuplul Atena - Diomede care se arată într-un contrast CFNM impozant în două sculpturi din centrul Berlinului, pe Schlossbrücke. Una a fost executată de Karl Heinrich Möller, în 1851, intitulată „Atena înarmează războinicul”⁵⁸, iar a doua a fost realizată de Albert Wolff, în 1853, sub titlul „Atena conduce tânărul războinic în luptă”.⁵⁹ În varianta antică,

⁵¹ https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/8/89/Maria_Saal_Achill_erschlaegt_Hektor_27052008_89.jpg, accesat la data de 21.03.2020.

⁵² Michael Koortbojian, *Myth, Meaning, and Memory on Roman Sarcophagi*, University of California Press, Berkeley, Los Angeles, London, 1993.
<https://publishing.cdlib.org/ucpressebooks/view?docId=ft4199n900&chunk.id=s1.2.6&toc.id=ch2&brand=ucpress;query=%22rom%22>, accesat la data de 21.03.2020.

⁵³ <http://ancientrome.ru/art/artworken/img.htm?id=6515>, accesat la data de 21.03.2020.

⁵⁴ <http://www.ipernity.com/doc/laurieannie/24073481>, accesat la data de 21.03.2020.

⁵⁵ <http://maggieasfahanihajj.blogspot.com/2011/07/expecto-patronum-or-oh-how-i-wish.html>, accesat la data de 21.03.2020.

⁵⁶ https://en.wikipedia.org/wiki/Hector#/media/File:Hector_brought_back_to_Troy.jpg, accesat la data de 21.03.2020.

⁵⁷ <http://ancientrome.ru/art/artworken/img.htm?id=5245>, accesat la data de 21.03.2020.

⁵⁸ <https://www.flickr.com/photos/troydavidjohnston/29588026204>, accesat la data de 21.03.2020.

⁵⁹ <https://www.flickr.com/photos/8859804@N05/2331082825>, accesat la data de 21.03.2020.

Diomede nu are nici pe departe aceeași atitudine fermă atunci când fură Palladiumul troian, privind uimit spre Atena alături de Ulise. În schimb, hlamidele ce-i des-tăinuie complet pe cei doi bărbați o impun pe zeița înțelepciunii la fel de dominatoare.⁶⁰

Un alt exemplu este dat de ipostaza în care divinitatea feminină își învinge pletoric adversarul. Pe un vas attic din perioada 550–500 îHr, Pallas îl ucide pe gigantul Enceladus, inundându-i nudul cu propriul sânge.⁶¹ În antiteză cu această imagine originală, flamandul renaștivist Bartholomeus Spranger surprinde zeița în varianta sa romană, călcând senzual pe grumazul necunoașterii. Pictura „Minerva biruitoare asupra ignoranței”⁶² a fost creată în 1591 și prezintă o divinitate radical diferită de spiritul eladic; nimic din dărzenia și cruzimea Atenei antice, nicio atitudine ofensivă sau o privire cumplită spre inamic. Dimpotrivă, într-o atmosferă degajată, un public prin excelență feminin asistă la un spectacol eminamente erotic: Minerva mângâie cu talpa un bărbat gol, ce-i stă la picioare, legat și arcuit pe spate, în așteptarea vădit masochistă a pedepsei. Partea superioară a tabloului conține explicația abundenței lubrice, deoarece lectura vizuală circulară începe și se încheie cu doi cupidonii aflați în dialog cu femeia divină. Ea privește cu încântare spre unul dintre pajii zburători, în timp ce altul îi dezvelește sânii⁶³ cu o curiozitate cel puțin obraznică. Se înțelege că sclavul sexual fixat la sol este umilit de sfidarea sadică a stăpânei. Trivializarea nudului patetic prin despuieră mesajului erotic de cel eroic este mai mult decât evidentă. Toate aceste elemente de perversiune prefigurează în detaliu relația CFNM analizată în partea inițială a studiului, dedicată stereotipului feminist contemporan.

Deși dualismul femeie îmbrăcată - bărbat dezbrăcat făcea parte din realitatea fizică, socială a Greciei antice, expresia sa artistică urmărea sensul metafizic al juxtapunerii. Prin urmare, această complementaritate în reprezentarea sexelor, atât de frecventă în limbajul iconic greco-roman, denotă un patetism eroic ce se va dovedi mereu tributar conotațiilor erotice.

În ciuda unei asemenea perspective lesne de anticipat, certă rămâne puterea emblematică a zeiței Atena, care face parte din identitatea vizuală a culturii grecești și oferă identitate nominală capitalei elene. Ea nu i-a învins pe giganții Enceladus și Alcioneus doar pentru a oferi un motiv ornamental ceramicii attice din secolul 5 îHr⁶⁴, ci mai degrabă pentru a marca istoria artei cu monumentalele

⁶⁰ https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/a/a8/Diomedes_Odysseus_Palladion_Louvre_K36.jpg, accesat la data de 21.03.2020.

⁶¹ https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/8/8b/Athena_Enkelados_Louvre_CA3662.jpg, accesat la data de 21.03.2020.

⁶² https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/f/fb/Bartholom%C3%A4us_Spranger_017.jpg, accesat la data de 21.03.2020.

⁶³ Sâni liberă aveau să capete putere de simbol peste mai bine de două secole, în tabloul „Liberatarea conducând poporul” (1830) al lui Eugène Delacroix, iar grupul feminist radical FEMEN apelează azi la impactul *live* al aceleiași imagini.

⁶⁴ <http://www.theoi.com/Gigante/GiganteEnkelados.html>, accesat la data de 21.03.2020.

frize ale Altarului din Pergamon trei secole mai târziu.⁶⁵ Însă, mai presus de toate, imaginea ei este legată de capodopera arhitecturii grecești – Partenonul. Aici, pe frontonul dinspre apus, Pallas se confruntă cu Poseidon pentru a prelua Attica și a da, implicit, numele cetății Atena.⁶⁶ Zeița dreptății și a înțelepciunii a înlocuit doar coiful cu o coroană, dar poartă aceeași ținută: chiton (tunică lungă), peplum, scut, lance; zeul mărilor poartă doar tridentul. Cu alte cuvinte, deși sunt de același rang divin, competiția lor se petrece sub același raport femeie îmbrăcată - bărbat dezbrăcat. Pe un vas din anul 360 îHr, Pallas poartă coiful specific, iar Poseidon ține o mantie de pe un antebraț pe altul fără a-i acoperi câtuși de puțin identitatea genitală.⁶⁷

Faptul că prototipul plastic al opoziției mitologice s-a păstrat de-a lungul secolelor este demonstrat de artiști precum: Antonio Lombardo cu sculptura „Competiția dintre Minerva și Neptun” (1508)⁶⁸, Benvenuto Tisi Garofalo cu pictura „Poseidon și Atena” (1512)⁶⁹, Antonio Fantuzzi cu gravura „Disputa dintre Neptun și Atena” (1540–1545)⁷⁰, Noël Hallé cu tabloul „Disputa dintre Minerva și Neptun” (1748)⁷¹, Jean Guillaume Moitte cu gravura „Poseidon, Apollo și Atena flancați de doi cupidonii ce țin cornuri ale abundenței” (1780–1810)⁷².

Pentru analizarea dinamicii unor asemenea prototipuri estetice este necesar studiul unui caz ce nu se supune aceleiași traseu iterativ. Se pare că unul dintre cele mai prolifice motive plastice este cel al cuplului Perseu - Andromeda, din poemul epic *Metamorfozele* al lui Ovidiu. Episodul în care fiul lui Zeus își salvează iubita înlănțuită a stimulat imaginația multor generații de artiști. Deosebirea constă în existența unei inversări a raportului corp nud - corp înveșmântat, în sensul că motivul vizual antic mizează pe deja identificata relație CFNM, iar renașcentismul lansează motivul relației opuse, respectiv CMNF⁷³, care se păstrează de-a lungul secolelor.

Revenind la perspectiva cronologiei inverse, chiar și în cursul secolului 20 se observă efectele reziduale diseminate de viziunea renașcentistă. În anii 1965–1968, pictorul american Richard F. Lack a realizat un tablou în care Perseus se

⁶⁵ https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/0/03/Fregio_della_gigantomachia_02.JPG, accesat la data de 21.03.2020.

⁶⁶ https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/9/9e/Reconstruction_of_the_west_pediment_of_the_Parthenon_1.jpg, accesat la data de 21.03.2020.

⁶⁷ https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/b/b5/Athena_Poseidon_Louvre_CA7426.jpg, accesat la data de 21.03.2020.

⁶⁸ https://www.wga.hu/html_m/l/lombardo/antonio/contest.html, accesat la data de 21.03.2020.

⁶⁹ <https://www.agg-images.fr/archive/Poseidon-et-Athena-2UMDHUQ41VYP.html>, accesat la data de 21.03.2020.

⁷⁰ <https://www.metmuseum.org/art/collection/search/336737>, accesat la data de 21.03.2020.

⁷¹ https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/a/a4/Noel_Halle%2C_%D0%A1%D0%B%D0%BE%D1%80_%D0%90%D1%84%D0%B8%D0%BD%D1%8B_%D0%B8_%D0%9F%D0%BE%D1%81%D0%B5%D0%B9%D0%B4%D0%BE%D0%BD%D0%B0%2C_1748.jpg, accesat la data de 21.01.2020.

⁷² <http://www.artnet.com/artists/jean-guillaume-moitte/poseidon-apollo-and-athena-flanked-by-two-putti-oduLrSVEhD7deDARImumUw2>, accesat la data de 21.03.2020.

⁷³ Bărbat îmbrăcat, femeie dezbrăcată (Clothed Male, Naked Female)

pregătește să înfrunte monstrul marin, pentru a salva prințesa etiopiană legată de stâncile din planul îndepărtat. Eroul masculin este acoperit de o purpură ce plutește în văzduh, spre deosebire de Andromeda a cărei îmbrăcăminte la fel de purpurie zace la picioarele ei. Decriptarea roșului erotic într-o complementaritate de tip activ-pasiv este augmentată de dialogul îmbrăcat-dezbrăcat aplicat cuplului în spirit renescentist. Autorul a studiat în Europa vechii maeștrii ai picturii, precum Peter Paul Rubens, tocmai pentru a pune în valoare aceste elemente vizuale specifice prototipului tematic. Ca o dovadă a încrederii acordată de Richard F. Lack patternului iconic, el a folosit ca model feminin nudul propriei soții, Katherina Lack.⁷⁴

În partea a doua a studiului, traseul cronologiei inverse va continua, pentru a verifica iterațiile arhetipale ale motivului mitologic, de la artiști ai secolului 20 până la reprezentări rupestre de sorginte preistorică.

Bibliografie / Bibliography:

Boza, Mihaela, *Cap. Obiectificarea sexuală, Vol. Relații intime. Atracție interpersoanală și conviețuire în cuplu*, coordonat de Ștefan Boncu, Maria Nicoleta Turliuc, Editura Polirom, Iași, 2016.

Corbin, Alain; Courtine, Jean-Jacques; Vigarello, Georges (coord.), *Istoria corpului*, Vol.1. *De la Renaștere la Secolul Luminilor*, Cap. *Corpul regelui*, Grupul Editorial Art, 2008.

Dicționarul explicativ al limbii române (ediția a II-a revăzută și adăugită), Editura Univers Enciclopedic Gold, 2009.

Dicționarul explicativ al limbii române, ediția a II-a, Editura Univers Enciclopedic, 1998.

Dicționarul limbii românești, Institutul de Arte Grafice „Presa Bună”, 1939.

Eco, Umberto, *Istoria frumuseții*, Enciclopedia Rao, București, 2005.

Eco, Umberto, *Scrieri despre gândirea medievală*, Ed. Polirom, Iași, 2016.

García, F.; Baños, M.; Fernández, P.; *Art. Structures and Archetypal Content in Advertising Communication*, *Rev. Scientific Journal of Media Literacy*, Vol.XIX, 2011, accesat la data de 21.03.2020: https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=6&ved=2ahUKEwivr5L8uLXeAhUHZKQKHWWZzBxEQFjAFegQIBhAC&url=https%3A%2F%2Fwww.revistacomunicar.com%2Fverpdf.php%3Fnumero%3D37%26articulo%3D37-2011-22%26idioma%3Den&usg=AOvVaw0pHHmVRPngAU_twKoSTAVm

Himmelman, Nikolaus, *Ideale Nacktheit in der griechischen Kunst*, Walter De Gruyter, Berlin, New York, 1990.

Hurwit, Jeffrey M., *Art. The Problem with Dexileos: Heroic and Other Nudities in Greek Art*, *Rev. American Journal of Archaeology*, vol.111, January 2007.

Koortbojian, Michael, *Myth, Meaning, and Memory on Roman Sarcophagi*, University of California Press, Berkeley, Los Angeles, London, 1993, accesat la data de 21.03.2020:

<https://publishing.cdlib.org/ucpressebooks/view?docId=ft4199n900&chunk.id=s1.2.6&toc.id=ch2&brand=ucpress;query=%22rom%22>

⁷⁴ <http://richard-f-lack.com/catalogue/imaginative/perseus-and-andromeda/>, accesat la data de 21.03.2020.

Marele dicționar de neologisme, Editura Saeculum, 2000.

Micul dicționar academic, ediția a II-a, Editura Univers Enciclopedic, 2010.

Seltzer, Leon F., *Dominant or Submissive? Paradox of Power in Sexual Relations*, accesat la data de 21.03.2020:

<https://www.psychologytoday.com/us/blog/evolution-the-self/201206/dominant-or-submissive-paradox-power-in-sexual-relations>.

Teubner, B.G., *Benselers Griechisch-Deutsches Schulwörterbuch*, Leipzig und Berlin, 1911.

Zech, Anne-Lot, "Imago boni Principis". *Der Perseus-Mythos zwischen Apotheose und Heilserwartung in der politischen Öffentlichkeit des 16. Jahrhunderts*, Münster, LIT, 2000.

Surse web / Webgraphy:

<https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/dominatrix>, accesat la data de 21.03.2020.

[https://www.reed.edu/anthro/adprojects/2011/greaves_mercado/Passivity AndViolence.html](https://www.reed.edu/anthro/adprojects/2011/greaves_mercado/Passivity%20AndViolence.html), accesat la data de 21.03.2020.

<https://www.asa.org.uk/>, accesat la data de 21.03.2020.

<https://revolutioninfiction.wordpress.com/2011/02/25/dolce-gabbana%E2%80%99s-%E2%80%99Chot-baroque%E2%80%99D-line-recreating-napoleonic-attitudes-for-today-by-chris-white/>, accesat la data de 21.03.2020.

<https://juan314.wordpress.com/2013/06/10/stephanie-seymour-and-marcus-schenkenberg-by-richard-avedon-1993/>, accesat la data de 21.03.2020.

<http://lexeecouture.tumblr.com/post/77060155490/realmoftenses-richard-avedon-versace>, accesat la data de 21.03.2020.

<https://violetapurple.com/2011/04/05/the-best-of-versace-by-richard-avedon/>, accesat la data de 21.03.2020.

<http://www.dazeddigital.com/artsandculture/gallery/20149/15/gianni-versace-s-best-ads>, accesat la data de 21.03.2020.

<http://www.djuna.kr/christy/95/95-09-11.jpg>, accesat la data de 21.03.2020.

<http://www.getty.edu/art/collection/objects/253118/herb-ritts-christy-turlington-valentino-5-miami-american-1995/>, accesat la data de 21.03.2020.

<http://www.djuna.kr/christy/95/95-09-13.jpg>, accesat la data de 21.03.2020.

<http://www.shahidcompany.com/portfolio/#/valentino/>, accesat la data de 21.03.2020.

<http://barefootstudio.com.au/advertising/>, accesat la data de 21.03.2020.

<http://www.womenagainstmten.com/advertising/advertising-standards-hypocrisy.html>, accesat la data de 21.03.2020.

<https://multiplefashiondisorder.wordpress.com/2010/10/17/gisele-bundchen-by-s%C3%B8lve-sundsby%C3%B8/>, accesat la data de 21.03.2020.

<http://www.fashionising.com/pictures/p--Numero-104-June-2009-Pool-Service-Miss-Rayder-3154-45806.html>, accesat la data de 21.03.2020.

http://blog.sina.com.cn/s/blog_5ee0fe260100dr6c.html, accesat la data de 21.03.2020.

<https://www.fashiongonerogue.com/naomi-campbell-interview-october-2010-mert-marcus/>, accesat la data de 21.03.2020.

<https://www.coloribus.com/adsarchive/prints/diesel-mans-bag-7537305/>, accesat la data de 21.03.2020.

https://www.adsoftheworld.com/media/print/diesel_scorpion, accesat la data de 21.03.2020.

<https://models.com/work/kurv-magazine-im-a-fool-to-want-you-by-giovanni-squarriti/77429>, accesat la data de 21.03.2020.

<http://imageamplified.com/vogue-spain-anja-rubik-andres-velencoso-segura-jon-kortajarena-oriol-elcacho-by-alexi-lubomirski-belen-antolin-march-20/>, accesat la data de 21.03.2020.

<https://vikisecrets.com/news/spanked-male-models-for-w-magazine>, accesat la data de 21.03.2020.

<https://www.anneofcarversville.com/style-photos/2011/10/22/noemie-lenoir-dylan-garner-xevi-muntane-ponystep-fw-1112-lea.html>, accesat la data de 21.03.2020.

<https://www.opusreps.com/set-designer/10-Alex-Bain/45-Editorial/667-Leighton-Meester---Flaunt#img5011>, accesat la data de 21.03.2020.

<http://imageamplified.com/el-pais-semanal-stephen-james-vanessa-lorenzo-in-moda-en-la-piel-by-nico-juan-cebrian-wwwimageamplifiedcom-image-ampli/>, accesat la data de 21.03.2020.

<https://www.thefashionisto.com/pietro-boselli-naked-2016-editorial-ladies-magazine/>, accesat la data de 21.03.2020.

<http://ea.md/barbati-goi-alaturi-de-femei-in-costume-masculine-o-campanie-a-tre-zit-mari-nedumeri/>, accesat la data de 21.03.2020. <https://www.dailymail.co.uk/femail/article-4974004/Women-s-suit-company-leaves-men-NAKED-ads.html>, accesat la data de 21.03.2020.

<http://www.all-art.org/history392-6.html>, accesat la data de 21.03.2020. <https://www.metmuseum.org/art/collection/search/209060>, accesat la data de 21.03.2020. https://www.researchgate.net/figure/e-Achilles-and-Hector-fighting-over-the-body-of-Troilos-with-a-rounded-altar-in-front-of_fig5_5628507, accesat la data de 21.03.2020. https://www.britishmuseum.org/research/collection_online/collection_object_details/collection_image_gallery.aspx?assetId=94089001&objectId=461901&partId=1, accesat la data de 21.03.2020.

<https://www.agefotostock.com/age/en/Stock-Images/Rights-Managed/DAE-97017489>, accesat la data de 21.03.2020.

<https://www.metmuseum.org/art/collection/search/363062>, accesat la data de 21.03.2020.

<https://www.dia.org/art/collection/object/achilles-dragging-body-hector-around-walls-troy-63330>, accesat la data de 21.03.2020.

<http://www.theoi.com/Gallery/P21.3.html>, accesat la data de 21.03.2020.

<http://ancientrome.ru/art/artworken/img.htm?id=1764>, accesat la data de 21.03.2020.

<https://www.hermitagemuseum.org/wps/portal/hermitage/digital-collection/25.+Archaeological+Artifacts/28586/?lng=en>, accesat la data de 21.03.2020. https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/8/89/Maria_Saal_Achill_erschlaegt_Hektor_27052008_89.jpg, accesat la data de 21.03.2020.

<http://ancientrome.ru/art/artworken/img.htm?id=6515>, accesat la data de 21.03.2020.

- <http://www.ipernity.com/doc/laurieannie/24073481>, accesat la data de 21.03.2020.
- <http://maggieasfahanihajj.blogspot.com/2011/07/expecto-patronum-or-oh-how-i-wish.html>, accesat la data de 21.03.2020.
- https://en.wikipedia.org/wiki/Hector#/media/File:Hector_brought_back_to_Troy.jpg, accesat la data de 21.03.2020.
- <http://ancientrome.ru/art/artworken/img.htm?id=5245>, accesat la data de 21.03.2020.
- <https://www.flickr.com/photos/troydavidjohnston/29588026204>, accesat la data de 21.03.2020.
- <https://www.flickr.com/photos/8859804@N05/2331082825>, accesat la data de 21.03.2020.
- https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/a/a8/Diomedes_Odysseus_Palladion_Louvre_K36.jpg, accesat la data de 21.03.2020.
- https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/8/8b/Athena_Enkelados_Louvre_CA3662.jpg, accesat la data de 21.03.2020.
- https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/f/fb/Bartholom%C3%A4us_Spranger_017.jpg, accesat la data de 21.03.2020.
- <http://www.theoi.com/Gigante/GiganteEnkelados.html>, accesat la data de 21.03.2020.
- https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/0/03/Fregio_della_gigantomachia_02.JPG, accesat la data de 21.03.2020.
- https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/9/9e/Reconstruction_of_the_west_pediment_of_the_Parthenon_1.jpg, accesat la data de 21.03.2020.
- https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/b/b5/Athena_Poseidon_Louvre_CA7426.jpg, accesat la data de 21.03.2020.
- https://www.wga.hu/html_m/l/lombardo/antonio/contest.html, accesat la data de 21.03.2020.
- <https://www.akg-images.fr/archive/Poseidon-et-Athena-2UMDHUQ41VYP.html>, accesat la data de 21.03.2020.
- <https://www.metmuseum.org/art/collection/search/336737>, accesat la data de 21.03.2020.
- https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/a/a4/Noel_Halle%2C_%D0%A1%D0%BF%D0%BE%D1%80_%D0%90%D1%84%D0%B8%D0%BD%D1%8B_%D0%B8_%D0%9F%D0%BE%D1%81%D0%B5%D0%B9%D0%B4%D0%BE%D0%BD%D0%B0%2C_1748.jpg, accesat la data de 21.01.2020.
- <http://www.artnet.com/artists/jean-guillaume-moitte/poseidon-apollo-and-athena-flanked-by-two-putti-oduLrSVEhD7deDARImumUw2>, accesat la data de 21.03.2020.
- <http://richard-f-lack.com/catalogue/imaginative/perseus-and-andromeda/>, accesat la data de 21.03.2020.
- <https://comics.ha.com/itm/original-comic-art/illustrations/jim-steranko-perseus-and-andromeda-illustration-original-art-c-1950-60s-/a/7166-92230.s>, accesat la data de 21.03.2020.
- https://www.researchgate.net/figure/Giorgio-de-Chirico-Perseo-libera-Andromeda-or-Ruggiero-libera-Angelica-Perseus-Frees_fig2_322928359, accesat la data de 21.03.2020.
- <https://www.wikiart.org/en/lovis-corinth/perseus-and-andromeda-1900>, accesat la data de 21.03.2020.
- https://www.researchgate.net/figure/Arnold-Bcklin-Ruggiero-befreit-Angelica-aus-den-Klaenen-des-Drachen-Ruggiero-frees_fig8_322928359, accesat la data de 21.03.2020.
- <https://curiator.com/art/gustave-dore/ruggiero-rescuing-angelica>, accesat la data de 21.03.2020.

<http://www.victorianweb.org/painting/bj/paintings/p7.html>, accesat la data de 21.03.2020.

https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%91%CF%81%CF%87%CE%B5%CE%AF%CE%BF:The_Rock_of_Doom_1885-1888_Edward_Burne-Jones.jpg, accesat la data de 21.03.2020. https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/8/84/Jean_Auguste_Dominique_Ingres_-_Roger_Delivering_Angelica.jpg, accesat la data de 21.03.2020. <https://www.etsy.com/listing/640072649/antique-1900s-art-postcard-fine-art>, accesat la data de 21.03.2020.

https://www.paintingmania.com/perseus-andromeda-1853-233_40514.html, accesat la data de 21.03.2020.

<http://www.atticpaper.com/proddetail.php?prod=perseus-and-andromeda-antique-art-print>, accesat la data de 21.03.2020.

<https://www.flickr.com/photos/sofi01/25233564550>, accesat la data de 21.03.2020.

<http://xoxoabbyxoxox.tumblr.com/post/128637794206/enchantedsleeper-perseus-and-andromeda-1890>, accesat la data de 21.03.2020.

<https://pixels.com/featured/2-perseus-and-andromeda-gustave-moreau.html>, accesat la data de 21.03.2020.

<https://didoofcarthage.tumblr.com/tagged/Andromeda>, accesat la data de 21.03.2020.

<https://www.art.com/products/p14501031332-sa-i6754317/luigi-ademollo-perseus-and-andromeda-book-iv-illustration-from-ovid-s-metamorphoses-florence-1832.htm>, accesat la data de 21.03.2020. https://www.britishmuseum.org/research/collection_online/collection_object_details/collection_image_gallery.aspx?assetId=39841001&objectId=1445731&partId=1, accesat la data de 21.03.2020.

https://de.m.wikipedia.org/wiki/Datei:Julius_Troschel_Perseus_und_Andromeda_1840-50.jpg, accesat la data de 21.03.2020. http://www.scalararchives.com/web/dettaglio_immagine.asp?idImmagine=0050309&posizione=1&numImmagini=1&prmsset=on&ANDOR=and&xesearch=0050309&ricerca_s=0050309&SC_PROV=RR&SC_Lang=ita&Sort=8, accesat la data de 21.03.2020.

<https://www.sulisfineart.com/pietro-santi-bartoli-1635-1700-17th-century-etching-perseus-and-andromeda.html>, accesat la data de 21.03.2020.

<http://www.the-athenaeum.org/art/full.php?ID=189633>, accesat la data de 21.03.2020.

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/f/f5/Filippo_Falciatore_-_Perseus_Rescuing_Andromeda.jpg, accesat la data de 21.03.2020.

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/3/3d/Charles_Andr%C3%A9_van_Loo_-_Perseus_and_Andromeda_-_WGA13431.jpg, accesat la data de 21.03.2020.

<https://ahistoricalhiatus.files.wordpress.com/2015/04/perseus2.png>, accesat la data de 21.03.2020.

https://www.fotolibra.com/gallery/1584470/perseus-saving-andromeda-ca-1775/?search_hash=b2708d77cfe22b2f70477749ef22577f&search_offset=0&search_limit=100&search_sort_by=relevance_desc, accesat la data de 21.03.2020.

<http://pictify.saatchigallery.com/1139643/perseus-delivering-andromeda-christoffer-wilhelm-eckersberg-wikiartorg-encyclopedia-of-visual-arts>, accesat la data de 21.03.2020.

<https://artuk.org/discover/artworks/andromeda-and-perseus-204935>, accesat la data de 21.03.2020.

https://artuk.org/discover/artworks/perseus-and-andromeda-48600/view_as/grid/search/keyword:andromeda/page/2, accesat la data de 21.03.2020. <https://fineartamerica.com/featured/perseus-delivers-andromeda-from-the-sea-monster-bernard-picart.html>, accesat la data de 21.03.2020.

<https://www.europeana.eu/portal/en/record/15508/4980.html>, accesat la data de 21.03.2020. https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/5/52/Perseus_en_Andromeda._Allegorie_op_de_bevrijding_van_de_Nederlanden_door_prins_Frederik_Hendrik_Rijksmuseum_SK-A-3473.jpeg, accesat la data de 21.03.2020.

https://www.britishmuseum.org/research/collection_online/collection_object_details/collection_image_gallery.aspx?assetId=403350001&objectId=3081142&partId=1, accesat la data de 21.03.2020.

<https://journals.openedition.org/crcv/12404>, accesat la data de 21.03.2020.

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/9/97/Peter_Paul_Rubens_-_Perseus_Freeing_Andromeda_-_WGA20306.jpg, accesat la data de 21.03.2020.

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/1/13/Peter_Paul_Rubens_-_Perseus_and_Andromeda_%28Hermitage_Museum%29.jpg, accesat la data de 21.03.2020. <http://www.getty.edu/art/collection/objects/520/workshop-of-peter-paul-rubens-andromeda-flemish-about-1640s/>, accesat la data de 21.03.2020.

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/5/5f/Peter_Paul_Rubens_-_Perseus_Liberating_Andromeda_-_WGA20324.jpg, accesat la data de 21.03.2020.

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/7/7f/Mignard-Andromeda_and_Perseus.jpg, accesat la data de 21.03.2020.

<https://www.wikiart.org/en/joachim-wtewael/perseus-rescuing-andromeda-1611>, accesat la data de 21.03.2020.

https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Perseus_and_Andromeda_-_Annibale_Carracci_and_Domenichino_-_1597_-_Farnese_Gallery,_Rome.jpg, accesat la data de 21.01.2020.

<https://d3ngf76mkj9kfv.cloudfront.net/2017/11/27073039/Perseus-and-Andromeda-Bartolomeo-Passarotti-Oil-Painting.jpg>, accesat la data de 21.03.2020. https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/7/75/Perseo_y_Andr%C3%B3meda%2C_por_Tiziano.jpg, accesat la data de 21.03.2020.

<https://www.lempertz.com/en/catalogues/lot/1067-1/1260-thomas-willeboirts-called-bosschaert.html>, accesat la data de 21.03.2020.

https://www.taringa.net/+apuntos_y_monografias/mitologia-griega-parte-2_131op2, accesat la data de 21.03.2020.

<http://www.sothebys.com/zh/auctions/ecatalogue/2018/master-paintings-n09875/lot.61.html>, accesat la data de 21.03.2020.

http://www.wikigallery.org/wiki/painting_314074/%28after%29-Pieter-Van-Bredael/Perseus-and-Andromeda, accesat la data de 21.03.2020.

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/5/56/1596_dArpino_Perseus_and_Andromeda_anagoria.JPG, accesat la data de 21.03.2020.

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/1/18/Giuseppe_Cesari_-_Perseus_and_Andromeda%2C_1592.jpg, accesat la data de 21.03.2020.

<https://www.meisterdrucke.at/kunstdrucke/Giuseppe-Cesari/203058/Perseus-Rettung-von-Andromeda-.html>, accesat la data de 21.03.2020.

<http://www.culturaitalia.it/opencms/viewItem.jsp?language=it&case=&id=oai%3Ascalarchives.com%3A0053682>, accesat la data de 21.03.2020.

<https://www.amazon.co.uk/Rutilio-Lorenzo-Manetti-Andromeda-collection/dp/B00PIGLYHY>, accesat la data de 21.03.2020.

<http://www.artnet.com/artists/rutilio-manetti/perseus-and-andromeda-tPHtRxdP4FifHqiN5j8-3g2>, accesat la data de 21.03.2020.

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/2/25/Giorgio_Vasari_-_Persues_and_Andromeda.jpg, accesat la data de 21.03.2020.

<http://www.sothebys.com/en/auctions/ecatalogue/2018/old-master-british-works-on-paper-118040/lot.34.html>, accesat la data de 21.03.2020.

<https://www.rijksmuseum.nl/en/my/collections/1575447--sebastian-de-vivo/andromeda/objecten#/RP-P-2014-34-37,2>, accesat la data de 21.03.2020.

<https://www.rijksmuseum.nl/en/collection/RP-P-2002-120>, accesat la data de 21.03.2020. <https://www.rijksmuseum.nl/en/my/collections/1575447--sebastian-de-vivo/andromeda/objecten#/RP-P-1889-A-15096,4>, accesat la data de 21.03.2020.

<https://www.rijksmuseum.nl/en/collection/RP-P-OB-10.022>, accesat la data de 21.03.2020.

http://www.artnet.com/artists/jan-pietersz-saenredam/perseus-and-andromeda-after-hendrick-goltzius-kD6KvNd1brdMlr5YWDI_ew2, accesat la data de 21.03.2020.

<https://www.rijksmuseum.nl/en/my/collections/1575447--sebastian-de-vivo/andromeda/objecten#/RP-P-BI-6104,8>, accesat la data de 21.03.2020.

<https://pixels.com/featured/perseus-delivering-andromeda-claude-mellan.html>, accesat la data de 21.01.2020.

<https://art.famsf.org/antonio-tempesta/perseus-occisa-bellua-andromedam-liberat-perseus-rescuing-andromeda-pl-40-series>, accesat la data de 21.03.2020.

<http://www.printsandprinciples.com/2017/11/thomas-de-leus-engraving-perseus-c1613.html>, accesat la data de 21.03.2020.

<https://auction.catawiki.com/kavels/18257237-crispijn-van-de-passe-1589-1637-perseus-and-andromeda>, accesat la data de 21.03.2020.

https://www.europeana.eu/portal/en/record/90402/RP_P_OB_10_130.html, accesat la data de 21.03.2020.

<https://www.rijksmuseum.nl/en/my/collections/1575447--sebastian-de-vivo/andromeda/objecten#/RP-P-OB-10.236,7>, accesat la data de 21.03.2020.

<https://www.harvardartmuseums.org/art/339688>, accesat la data de 21.03.2020.

<https://www.mfa.org/collections/object/perseus-and-andromeda-100687>, accesat la data de 21.03.2020. <http://special.lib.gla.ac.uk/exhibns/month/sep1999.html>, accesat la data de 21.03.2020.

https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Corinthian_amphora,_Andromeda,_Perseus,_Cetus,_575-550_BC,_Berlin_F_1652,_141650.jpg, accesat la data de 21.03.2020.

<https://www.flickr.com/photos/mharrsch/439807773/in/photostream/>, accesat la data de 21.03.2020.

<https://www.flickr.com/photos/mharrsch/439807866/in/photostream/>, accesat la data de 21.03.2020.

<https://www.flickr.com/photos/mharrsch/439844608/in/photostream/>, accesat la data de 21.03.2020.

http://www.vroma.org/images/raia_images/andromeda_perseus.jpg, accesat la data de 21.03.2020. http://www.scalararchives.com/web/dettaglio_immagine.asp?idImmagine=0050309&posizione=1&numImmagini=1&prmset=on&ANDOR=and&xesearch=0050309&ricerca_s=0050309&SC_PROV=RR&SC_Lang=ita&Sort=8, accesat la data de 21.03.2020. <http://www.theoi.com/Gallery/Z47.11.html>, accesat la data de 21.03.2020.

<http://www.theoi.com/Gallery/Z47.10.html>, accesat la data de 21.03.2020.
<http://www.theoi.com/Gallery/Z47.9.html>, accesat la data de 21.03.2020.
<http://www.theoi.com/Gallery/F47.2.html>, accesat la data de 21.03.2020.
<https://www.metmuseum.org/toah/works-of-art/20.192.16/>, accesat la data de 21.03.2020.
<https://ro.pinterest.com/pin/32158584812834411/>, accesat la data de 21.03.2020.
<http://ancientrome.ru/art/artworken/img.htm?id=2776#sel=>, accesat la data de 21.03.2020.
http://www.vroma.org/images/raia_images/oecus_PrinceNaplesdet.jpg, accesat la data de 21.03.2020.
<http://min.org.uk/wp-content/uploads/2016/01/the-god-min.jpg>, accesat la data de 21.03.2020.
<https://www.britannica.com/topic/Min-Egyptian-god>, accesat la data de 21.03.2020.
<http://travelers2egypt.blogspot.com/2018/11/min-ancient-egyptian-god.html>, accesat la data de 21.03.2020. https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/4/45/Naqada_sculpture_Louvre_E27457.jpg, accesat la data de 21.03.2020.
<https://www.brooklynmuseum.org/opencollection/objects/3360>, accesat la data de 21.03.2020.
<http://www.theoi.com/Gallery/Z47.9.html>, accesat la data de 21.03.2020.
<http://www.theoi.com/Gallery/F47.2.html>, accesat la data de 21.03.2020. <https://www.metmuseum.org/toah/works-of-art/20.192.16/>, accesat la data de 21.03.2020. <https://ro.pinterest.com/pin/32158584812834411/>, accesat la data de 21.03.2020.
<http://ancientrome.ru/art/artworken/img.htm?id=2776#sel=>, accesat la data de 21.03.2020.
http://www.vroma.org/images/raia_images/oecus_PrinceNaplesdet.jpg, accesat la data de 21.03.2020.
<http://min.org.uk/wp-content/uploads/2016/01/the-god-min.jpg>, accesat la data de 21.03.2020.
<https://www.britannica.com/topic/Min-Egyptian-god>, accesat la data de 21.03.2020.
<http://travelers2egypt.blogspot.com/2018/11/min-ancient-egyptian-god.html>, accesat la data de 21.03.2020. https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/4/45/Naqada_sculpture_Louvre_E27457.jpg, accesat la data de 21.03.2020. <https://www.brooklynmuseum.org/opencollection/objects/3360>, accesat la data de 21.03.2020.
https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Karditsa_Thinker_-_NAMA_5894.jpg, accesat la data de 21.03.2020.
http://cdn.sci-news.com/images/enlarge5/image_6658_1e-Lascaux-Shaft-Scene.jpg, accesat la data de 21.03.2020.
<http://paleolithic-neolithic.com/overview/bushman-rock-art/>, accesat la data de 21.03.2020.
https://en.wikipedia.org/wiki/Magura_Cave#/media/File:Magura_-_drawings.jpg, accesat la data de 21.03.2020.
https://en.wikipedia.org/wiki/File:064_Pintures_de_la_cova_dels_Moros_exposici%C3%B3_al_Museu_de_Gav%C3%A0.JPG, accesat la data de 21.03.2020.

Radu Stănese, Ph.D., born in 1964, is lecturer at “Lucian Blaga” University of Sibiu, Romania. He has published articles on subjects related to corporeality as media, such as: „Corporealitatea arhetipurilor” (*Sæculum*, 2010), „Gimnosofia Greciei antice” (*Infinitezimal*, 2013), „Despre întruparea spațiului sacru” (*Sæculum*, 2015), „Aliaa Magda Elmahdy – trupul ca manifest” (*Transilvania*, 2016), „Stelarc și a sa durere de-a zbu-ra” (*Transilvania*, 2016), „Instalațiile vivante ale lui Spencer Tunick” (*Sæculum*, 2016), as well as books on the same topics: *Introducere în antropometria comparată* (Editura Universității „Lucian Blaga” Sibiu, 2014), *Corpus Media* (Editura Eikon, 2017)